

С. В. ХІЛІНСЬКИЙ,
курсант 4-курсу ННІ № 2,
Національна академія внутрішніх справ,
Україна, м. Київ

ЗАСТОСУВАННЯ «НЕТРАДИЦІЙНИХ» МЕТОДІВ ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Науковий керівник:
О. Г. Волошин,
ст. викладач кафедри криміналістичних експертиз ННІ № 2,
Національна академія внутрішніх справ,
Україна, м. Київ

Розглянуто сучасний стан та перспективи застосування «нетрадиційних» методів отримання інформації в діяльності правоохоронних органів.

Ключові слова: криміналістика; нетрадиційні методи; інформація; правоохоронні органи; детектор брехні.

Сучасна криміналістика як спеціальна юридична наука прикладного характеру має свою досить розроблену загальну теорію, відповідні наукові методи дослідження і спирається на систему окремих криміналістичних теорій і методів. Тому боротьба зі злочинністю у змінених соціально-економічних умовах вимагає розробки і впровадження в практику правоохоронних органів України нових засобів та методів діяльності.

Поняття «нетрадиційні» методи в криміналістиці з'явилося наприкінці 80-х рр. минулого століття [11]. В цілому проблема використання нетрадиційних методів наразі є спірною й дискусійною. Деякі автори стверджують, що використання цих методів є доступним і потрібним, інші дотримуються думки про нездатність цих методів вирішити питання отримання правдивої інформації й наголошують на небезпечності їх застосування для здоров'я людини. Недоліком їх застосування є те, що отримані результати не можуть бути визнані як джерело доказів, але вони все ж виконують допоміжну

функцію для слідства і суду.

Будь-які методи, в тому числі «нетрадиційні», засновані на спеціальних знаннях у певній галузі. «Нетрадиційні спеціальні знання» – це знання сучасних технічних, природничих та суспільних наук, які є перспективними для застосування у практиці розслідування кримінальних правопорушень. Залежно від способу отримання інформації всі нетрадиційні методи можна поділити на дві групи:

- методи, не пов'язані з безпосереднім контактом опитуваної особи (до них належать екстрасенсорика, психологічний портрет підозрюваного та ін.);
- методи, пов'язані з отриманням інформації шляхом безпосереднього контакту з опитуваною особою (гіпноз, поліграф, наркоаналіз) [11].

Таким чином, нетрадиційні криміналістичні знання та методи можна визначити як такі, що не дістали достатнього визнання в теорії криміналістики та впровадження їх в практику і які криміналістика тільки пристосовує й використовує у своїх цілях для розслідування злочинів. Вони не знаходять свого відображення ні в методах діалектичної й формальної логіки, ні в загальнонаукових методах, ні в спеціальних. Але немає сумнівів, що «нетрадиційні» методи займають особливе місце в системі криміналістичних методів, оскільки вони є не менш дієвими та результативними

З одного боку, не можна застосовувати науково не обґрунтовані методи при криміналістичному дослідженні, але у випадках, коли традиційні методи не спрацьовують, з'являється необхідність пошуку нових правомірних способів досудового розслідування. До таких методик належить і поліграф (інша його назва – «детектор брехні»).

Детекція брехні – метод інструментальної діагностики емоційної напруги людини. В його основі лежить вимірювання психофізіологічних показників стану людини під час впливу на її емоційний стан слів-подразників. Через те, що психофізіологічні реакції людини в цілому не піддаються свідомому контролю, вони виявляються у фізіологічних функціях організму, таких як температура тіла, частота серцебиття, стан систем кровообігу, ритм і глибина

дихання, шкіро-гальванічний опорі, ступінь м'язової напруги, стан біотоків мозку та інші стани, які можна виміряти. Вимір робиться пристроєм, який являє собою комбінацію кількох приладів, які зазвичай використовуються в фізіології та медицині для вимірювання відповідних функцій організму [12].

Слід зазначити, що в різні історичні періоди життя людей виникало питання: чи існує засіб, за допомогою якого стало б можливим викривати особу, яка говорить неправду?

Вперше про поліграф згадувалось ще в первісному світі, де детектором брехні був вождь племені, який спирався на свій життєвий досвід і внутрішні відчуття [12].

У Стародавньому Сході широко застосовувалося дізнання за допомогою рисової муки, яку насипали в рот підозрюваному на певний час, і якщо мука лишалася відносно сухою за цей період часу, особа вважалася винною, адже при спостереженнях у момент сильного хвилювання в людини пересихає в роті.

У Стародавній Спарті молодиків ставили над краєм скелі та запитували, чи відчуває він страх. Відповідь юнаків у таких випадках завжди була негативна, але колір обличчя був певним індикатором. Якщо обличчя юнака ставало блідим – це означало, що він бреше. Подібний спосіб використовували й у Стародавньому Римі під час відбору охоронців.

В Африці особу, яка бреше, встановлювали за контролем тремору рук, у Давній Персії й Давній Греції – за мануальним контролем пульсу і т.д.

У Середньовіччі з'являються інші методи пошуку правди та виявлення брехні. Варто згадати Святу Інквізицію з її арсеналом найжорстокіших способів катування як відносно обвинувачених, так і стосовно свідків.

У XIX ст. італійський фізіолог Анжело Моссо здійснив низку випробувань, під час яких виявив певну залежність фізіологічних показників від емоційної напруги. Він розробив плетизмограф, який став значним поштовхом у подальшому розвитку детектора брехні.

У 1890-х рр. італійський лікар-психіатр Чезаре Ломброзо винайшов гідросфігмометр, яким вимірював тиск крові у підозрюваного, коли його

допитувала поліція. Така практика невдовзі почала братися до уваги і в судах. Таким чином, почалась ера інструментальної детекції брехні [18].

Перший поліграф, придатний для розслідування злочинів, був створений американцем Джоном Ларсоном. Цей прилад реєстрував на паперовій стрічці, що рухалася, пульс, тиск крові та дихання. Його винахід вважають прообразом сучасних поліграфів. Після успіху Ларсона, поліграф зарекомендував себе як прилад з досить високою точністю результатів.

Леонард Кіллер відіграв вирішальну роль у розвитку психофізіологічного методу детекції брехні у Сполучених Штатах. У 1926 р. він створив поліграф, базовий набір каналів реєстрації якого включає дихання, кров'яний тиск, шкіряний супротив і тремор, що, до речі, наявні і в сучасних пристроях [Там само].

Крім них, ще багато відомих учених, таких як Дж. Мак-Кензі, О. Р. Лурія, С. Верагута, К. Юнга ті інші, займались розробкою та вдосконаленням поліграфа. У 1974 р. з'являється перший електронний поліграф серії Polyscribe компанії Stolting.

Приклади дійсно засвідчують, що якщо ми стривожені, стурбовані, збуджені, нам страшно, в нас з'являється емоційне напруження, яке виявляється в різноманітних фізіологічних показниках, які можна зафіксувати.

Одразу після доведення того, що за допомогою поліграфа можна перевірити, чи говорить правду особа, яку опитують, виникає питання про застосування поліграфа у діяльності органів державної влади. В 1924 р. проведене Вільямом М. Мартсоном опитування із застосуванням поліграфу вперше було прийнято як докази в Індіані (США) [Там само].

Серед країн, правоохоронні органи яких першими після США почали застосовувати поліграф, були Китай (1943 р.), Індія (1948 р.), Японія (1951 р.) і т.д. Сьогодні поліграф застосовується правоохоронними органами близько 70 країн світу.

В Україні в умовах реформування правоохоронних органів одним із ключових питань стало подальше впровадження поліграфа та отриманих за

його допомогою результатів у діяльність органів внутрішніх справ. Вітчизняні психофізіологічні дослідження на основі поліграфа використовуються сьогодні у кадровій роботі та правоохоронній діяльності.

Перший напрям пов'язаний з проведенням кадрових і службових перевірок осіб для професійно-психологічного відбору на службу та навчання в систему правоохоронних органів України, в тому числі в систему ОВС. Другий – використання поліграфа у сфері практичної правоохоронної діяльності України, зокрема, в кримінальному судочинстві.

Проблема застосування поліграфа полягала у відсутності його законодавчого закріплення в Україні, що слугувало для частини працівників правоохоронних органів та суду підставою для практичного невизнання доказами матеріалів, зібраних за допомогою детектора брехні. Наразі це питання не вирішено.

Сьогодні застосування поліграфу в органах внутрішніх справ України здійснюється відповідно до ст. 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [5], яка не забороняє використання технічних засобів, що не пригнічують волю та не завдають шкоди здоров'ю людей і довкіллю. Останнім часом значно активізувалася діяльність державних інституцій з розвитку поліграфа в Україні. Так, його застосування передбачено й ст. 50 новоприйнятого Закону України «Про Національну поліцію» [5].

Питання застосування поліграфа в Україні для підвищення ефективності правоохоронної діяльності досліджувалося ще в 1990 р. у працях таких науковців, як К. В. Беляев, В. І. Галаган [15], Д. В. Затенацький, Д. А. Мовчан, О. І. Мотлях, І. І. Когутич, О. В. Линник та багатьох ін.

З одного боку, нормативно-правове регулювання дає достатньо підстав розглядати застосування поліграфа як засіб отримання криміналістичної інформації, яке є не прямим доказом. На користь цього свідчать:

- норми ст. 71 КПК України;
- п. 5 наказу Міністерства юстиції України від 27.07.2015 р. № 1350/5;
- наказ МВС України «Про проведення експерименту щодо використання

комп'ютерних поліграфів у діяльності органів внутрішніх справ» від 28.08.2001 р. № 743 та інші нормативно-правові акти.

З іншого боку, неврегульованість цього питання дозволяє застосувати до поліграфа положення Закону України «Про судову експертизу» [10], на підставі чого юридичною підставою проведення експертизи з використанням поліграфа можуть бути лише постанова слідчого, прокурора; ухвала суду, слідчого судді.

Відсутність прямої вказівки стосовно порядку використання поліграфа у КПК України зумовлює існування певних розбіжностей у практиці визнання його сутнісних характеристик, зокрема:

- у формулюванні назви обстеження на поліграфі (психофізіологічна експертиза, інтерв'ю, дослідження, опитування, тестування);
- у визначенні процесуального статусу поліграфологів (експерт, спеціаліст, оператор поліграфа тощо);
- у процесуальному оформленні результатів (висновок експерта (спеціаліста), довідка, залучення поліграфолога як свідка).

Крім того, нечіткими залишаються напрями його застосування у кримінальному судочинстві.

Проте наявний міжнародний досвід використання поліграфа, чинне законодавство України, методики, які використовуються для поліграфного тестування, та їх наукове обґрунтування дозволяють стверджувати про можливість застосування поліграфа і в українському судочинстві.

Розглядаючи поліграф як технічний засіб, слід зауважити, що проведення перевірки на ньому є дуже трудомістким і тривалим процесом, що складається з послідовних, методично обґрунтованих дій, з фіксацією психофізіологічних реакцій на поставлені фахівцем-поліграфологом питання й умовно поділяється на чотири етапи: підготовчий етап, передтестова співбесіда, перевірка, після тестова бесіда.

Так, на підготовчому етапі поліграфолог знайомиться з матеріалами справи. Завданням передтестової бесіди є пересвідчення в добровільності згоди на проходження перевірки, ознайомлення опитуваного з його правами та

обговорення підготовлених питань для виключення багатозначності тлумачення питань. Після закінчення передтестової бесіди поліграфолог вмикає поліграф і починає запис фізіологічних реакцій, тобто проводиться безпосередньо сама перевірка на поліграфі, яка триває від однієї до декількох годин, а у разі необхідності, в особливо складних випадках, вона може затягнутися на дві-три доби. Післятестова розмова є факультативним етапом і проводиться з метою схилення опитуваного до надання правдивих відомостей [13].

Існує чотири основних види запитань, які використовуються в поліграфних тестах [13]:

- релевантні (які безпосередньо відносяться до події, з приводу якої відбувається опитування підозрюваного);
- контрольні (для порівняння рівнів фізіологічного стресу);
- жертвні (для зменшення реакції обстежуваного на релевантні запитання);
- симптоматичні (для визначення наявності певної невідомої події, яка має для обстежуваного велике значення).

У відповідь на запитання в опитуваній на поліграфі людини виникають реакції, які фіксуються поліграфом як поліграма.

Аналіз результатів поліграфного обстеження здійснюється автоматично комп'ютерною програмою. У разі необхідності проводиться «ручна» перевірка отриманих даних, за якої підрахунок балів здійснюється шляхом порівняння величини реакцій, даних на ключові та нейтральні запитання.

Отже, поліграф є приладом медико-біологічного класу, який не чинить на організм людини яких-небудь негативних впливів. У силу цього метод поліграфного обстеження являє собою не травмуючу і не шкідливу для здоров'я, організовану за спеціальними методиками процедуру опитування людини.

Таким чином, суттєве загострення криміногенної ситуації в Україні, а отже, й значні перевантаження в роботі слідчих підрозділів спонукають до

розширення можливостей використання сучасних наукових технологій. Однією з таких технологій є проведення поліграфічних досліджень.

Найбільш перспективними вважаються такі напрями застосування результатів поліграфічних досліджень:

– встановлення причетності чи непричетності особи до вчинення злочину;

– усебічне, повне й об'єктивне дослідження обставин справи, а також з'ясування обставин, що пом'якшують чи обтяжують кримінальну відповідальність;

– розшук осіб, які переховуються від органів дізнання, слідства та суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що на сучасному етапі для боротьби зі злочинністю, в тому числі для розслідування злочинів, уже недостатньо використовувати лише традиційні методи боротьби. Зараз необхідно впроваджувати нові методи, вже визнані в інших країнах, проте які ще практично не використовуються у нас.

Постановці й вирішенню проблеми впровадження у практику будь-якого методу повинна передувати аргументована відповідь про його відповідність науковій достовірності та об'єктивності, етичній захищеності особи, відповідності правовим засадам і правилам кримінального судочинства.

З урахуванням цього гіпноз і біоритмологія не можуть бути рекомендовані в силу того, що є засобом впливу на волю допитуваного, засобом, що обмежує або виключає його можливості на захист. Поліграф вільний від цих недоліків і при уточненні мети використання, визначенні чіткої процедури застосування може бути віднесений до засобів, які допускаються.

Враховуючи, що на сучасному етапі практика застосування «нетрадиційних» методів отримання інформації у діяльності правоохоронних органів знаходиться на стадії становлення та недостатньо обґрунтованим відкритим залигається питання застосування такого науково-технічного засобу як поліграф і доцільним буде запропонувати таке:

– створити нормативно-правове забезпечення, яке регулюватиме правовідносини у сфері застосування поліграфів;

– розробити практичні рекомендації по застосуванню слідчими поліграфів з відповідними рекомендаціями щодо процесуального оформлення отриманих результатів;

– оснастити слідчі підрозділи всіх рівнів поліграфами, що дозволить підвищити ефективність та результативність діяльності з розкриття злочинів.

Список літератури:

1. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон України від 28.06.1996 р. № 254 к/96-ВР. – Режим доступу : http://kodeksy.com.ua/konstitutsiya_ukraini.htm.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон від 05.04.2001 р. № 2341-III. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон від 03.04.2012 р. № 4651-VI. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
4. Про Національну поліцію [Електронний ресурс] : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII // Голос України. – 215. – № 141-142.
5. Про оперативно-розшукову діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
6. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю [Електронний ресурс] : Закон України від 30.06.1993 р., зі змінами від 01.01.2011 р. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
7. Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах [Електронний ресурс] : Постанова Пленуму Верховного суду України від 30.05.1997 р. № 8XII. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-97>.
8. Інструкція щодо застосування комп'ютерних поліграфів у роботі з персоналом органів внутрішніх справ України від 28.07.2004 р. № 842 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1373-04>.
9. Про внесення змін до наказу Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 : Наказ Міністерства юстиції України від 27.07.2015 р. № 1350/5 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 58. – Ст. 1921.
10. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII [Електронний ресурс] : офіційний веб-сайт Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
11. *Алексовский С. Ю.* Нетрадиционная криминалистика [Електронний ресурс] : учеб. пособие / С. Ю. Алексовский – Режим доступу : <http://poligraf-kz.narod.ru/pages/article02-I.html>
12. *Біленчук П. Д.* Аудіовізуальна психофізіологічна діагностика людини: історія, теорія, практика : [монографія] / П. Д. Біленчук, О. І. Мотлях, О. М. Рибальченко, І. П. Усіков / за ред. П. Д. Біленчука. – Київ, 2013. – 419 с.
13. *Васильев А. Н.* Тактика допроса при расследовании преступлений / А. Н. Васильев. – М. : Юрид. лит., 1970. – 208 с.
14. *Гаврилова Н. Н.* Ошибки в свидетельских показаниях как результат внепроцессуального воздействия / Н. Н. Гаврилова // Проблемы психологи следственной деятельности. – Красноярск : Изд-во Красноярск. ун-та, 1986. – 102 с.
15. *Галаган В. І.* Використання поліграфу: «за» і «проти» / В. Галаган // Українське

право. – 2000. – № 1. – С. 172–174.

16. Гапанович Н. П. Запоминание и сохранение в памяти воспринимаемых образов / Н. П. Гапанович // Вопросы криминалистики и судебной экспертизы. – 1977. – № 2. – С. 242–252.

17. Закатов А. А. Ложь и борьба с ней / А. А. Закатов. – Волгоград : Нижневолжск. книжн. Узд-во, 1984. – 192 с.

18. Історія поліграфу [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://poligraph-west.com.ua/historyua.php>.

19. Клевцов О. Мова жестів як нетрадиційне знання в розслідуванні злочинів / О. Клевцов // Право України. – 1998. – № 4. – С. 58–61.

20. Клименко М. Можливості використання в розслідуванні злочинів деяких нетрадиційних криміналістичних та спеціальних знань і методів / М. Клименко, О. Клевцов // Право України. – 1998. – № 1. – С. 95–100.

21. Нанівський В. Перспективи використання поліграфу у кримінальному провадженні / В. Нанівський, Т. Лешкович // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2014. – № 1. – С. 33–38.

22. Салтевский М. В. Криминалистика в современном, изложении юристов : учеб. и практ. пособие / М. В. Салтевский. – Харьков : Рубикон. – 1997. – 430 с.

23. Циркаль В. В. Некоторые особенности тактики допроса с участием специалиста / В. В. Циркаль // Криминалистика и судебная экспертиза. – Киев, 1981. – Вып. 22. – С. 51–55.

24. Черней В. В. Актуальні проблеми впровадження поліграфічних технологій у правоохоронну діяльність / В. В. Черней // Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7-8 листоп. 2015 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – 244 с.

References:

1. Konstytucija Ukrai'ny: Zakon Ukrai'ny vid 28.06.1996 № 254 k/96-VR. (1996). kodeksy.com.ua. Retrieved from http://kodeksy.com.ua/konstitutsiya_ukraini.htm [in Ukraine].

2. Kryminal'nyj kodeks Ukrai'ny [Elektronnyj resurs] : Zakon vid 05.04.2001 № 2341-III. (2001). zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukraine].

3. Kryminal'nyj procesual'nyj kodeks Ukrai'ny: Zakon vid 03.04.2012 № 4651-VI. (2012). zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukraine].

4. Pro Nacional'nu policiju: Zakon Ukrai'ny vid 02.07.2015 № 580-VIII. (2015). Golos Ukrai'ny, 141-142 [in Ukraine].

5. Pro operatyvno-rozshukovu dijalt'nist': Zakon Ukrai'ny vid 18.02.1992 № 2135-III. 1992. zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukraine].

6. Pro organizacijno-pravovi osnovy borot'by z organizovanoju zlochynnistju: Zakon Ukrai'ny vid 30.06.1993 r., zi zminamy vid 01.01.2011. (2011). zakon5.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukraine].

7. Pro sudovu ekspertyzu v kryminal'nyh i cyvil'nyh spravah: Postanova Plenumu Verhovnogo sudu Ukrai'ny vid 30.05.1997 № 8HII. (1997). zakon3.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-97> [in Ukraine].

8. Instrukcija shhodo zastosuvannja komp'juternyh poligrafiv u roboti z personalom organiv vnutrishnih sprav Ukrai'ny vid 28.07.2004 № 842. (2004). zakon0.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1373-04> [in Ukraine].

9. Pro vnesennja zmin do nakazu Ministerstva justycii' Ukrai'ny vid 08.10.1998 № 53/5: Nakaz Ministerstva justycii' Ukrai'ny vid 27.07.2015 № 1350/5. (2015). Oficijnyj visnyk Ukrainy, 58, art. 1921 [in Ukraine].

10. Pro sudovu ekspertyzu: Zakon Ukrai'ny vid 25.02.1994 № 4038-III: oficijnyj veb-sajt Verhovnoi rady Ukrainy. (1994). zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> [in Ukraine].

11. Aleksovskij, S.Ju. Netradycyonnaja krymynalystyka. poligraf-kz.narod.ru. Retrieved from <http://poligraf-kz.narod.ru/pages/article02-1.html> [in Russian].
12. Bilenchuk, P.D., Bilenchuk, P.D., Motlja, O.I., Rybal'chenko, O.M., Usikov, I.P. Bilenchuk, P.D. (Ed.). (2013). Audiovizual'na psyhofiziologichna diagnostyka ljudyny: istorija, teorija, praktyka. Kyiv [in Ukraine].
13. Vasyl'ev, A.N. (1970). Taktyka doprosa pry rassledovanny prestuplenyj. Moscow: Juryd. lyt. [in Russian].
14. Gavrylova, H.H. (1986). Oshybky v svydetel'skyh pokazanyjah kak rezul'tat vneprocesual'nogo vozdejstvija. Problemy psichology sledstvennoj dejatel'nosti. Krasnojarsk: Yzd-vo Krasnojarsk. un-ta [in Russian].
15. Galagan, V.I. (2000). Vykorystannja poligrafu: «za» i «proty». Ukrai'ns'ke pravo, 1, 172–174 [in Ukraine].
16. Gapanovych, N.P. (1977). Zapomynanye y sohranjenje v pamjaty vosprynymaemih obrazov. Voprosy krymynalystyky y sudebnoj ekspertyzy, 2, 242–252 [in Ukraine].
17. Zakatov, A.A. (1984). Lozh' y bor'ba s nej. Volgograd: Nyzhnevolzhsk. knyzhn. yzd-vo [in Ukraine].
18. Istoriya poligrafu. Retrieved from <http://poligraph-west.com.ua/historyua.php> [in Ukraine].
19. Klevcov, O. (1998). Mova zhestiv jak netradycijne znannja v rozsliduvanni zlochyniv. Pravo Ukrainy, 4, 58–61 [in Ukraine].
20. Klymenko M., Klevcov, O. (1998). Mozhlyvosti vykorystannja v rozsliduvanni zlochyniv dejakych netradycijnyh kryminalistychnyh ta special'nyh znan' i metodiv. Pravo Ukrai'ny, 1, 95–100 [in Ukraine].
21. Naniv'skyj, V., Leshkovych, T. (2014). Perspektyvy vykorystannja poligrafa u kryminal'nomu provadzhenni. Visnyk Nacional'noi akademii' prokuratury Ukrai'ny, 1, 33–38 [in Ukraine].
22. Saltevskij, M.V. (1997). Krymynalystyka v sovremennom, yzlozhenyy jurystov. Kharkov: Rubykon [in Russian].
23. Cyrkal', V.V. (1981). Nekotorye osobennosti taktyky doprosa s uchastyem specyalysta. Krymynalystyka y sudebnaja ekspertyza. Kyev, issue 22, 51–55 [in Russian].
24. Chernjej, V.V. (2015). Aktual'ni problemy vprovadzhennja poligrafichnyh tehnologij u pravoohoronnu dij'al'nist'. Materialy III Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 7-8.11.2015). Kyiv: Nac. akad. vnutr. sprav [in Ukraine].

Хилинский С. В. Применение «нетрадиционных» методов получения информации в деятельности правоохранительных органов.

Рассмотрены современное состояние и перспективы применения «нетрадиционных» методов получения информации в деятельности правоохранительных органов.

Ключевые слова: криминалистика; нетрадиционные методы; информация; правоохранительные органы; детектор лжи.

Hilinskyi S. V. The use of «non-traditional» methods of obtaining information in law enforce.

The current state and prospects of "non-traditional" methods of obtaining information in law enforcement.

Keywords: criminology; unconventional methods; information; law enforcement agencies; lie detector.

Надійшла до редколегії 10.10.2016 р.